

УДК 378.4(44):282

Бут Яна Віталіївна,
аспірант кафедри педагогіки
факультету психології
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

ВПЛИВ КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ НА РОЗВИТОК ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ФРАНЦІЇ

Анотація. У статті розглядаються проблеми становлення і розвитку вищих навчальних закладів Франції, а також роль католицької церкви в цьому процесі. Однією з найбільш стійких і актуальних проблем правового регулювання освіти в країнах Західної Європи є проблема взаємодії церкви, держави та вищих шкіл. Вища освіта Франції має сильні релігійні корні. Католицька церква зробила значний внесок у процес становлення духовної культури Франції і процес розвитку вищої освіти.

Ключові слова: католицька церква, вищі навчальні заклади, університети.

Постановка проблеми. Від початку виникнення перших цивілізацій суспільство досягло такого освітнього та інтелектуального рівня, що дає змогу займатися на професійному рівні науковою, педагогічною та творчою діяльністю, управляти виробничими процесами та людськими колективами. Вказаний освітній рівень і є вищою освітою. Вища освіта в таких країнах, як Франція, Італія, Англія, Польща спочатку мала сильні релігійні корені, якщо і не виключно релігійне походження. Хоча релігія історично була структурним елементом систем вищої освіти в Європі, існує мало робіт, що досліджують сучасний зв'язок між релігією і вищою освітою. Усвідомлення впливу релігійного становлення та розвиток освітніх закладів, в тому числі й вищих навчальних закладів, породило зростання дослідницьких інтересів до проблем співвідношення релігії і освіти. Багато сучасних філософів, богословів і навіть учених усвідомили, що освіта і релігія є двома найпотужнішими силами, з якими доводиться зустрічатися людині. Європейська культура продукувала свої цінності та ідеали багато в чому під

впливом християнства, а тому для неї важлива проблема відношення між християнською релігією і сучасною освітою.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Аналіз історико-педагогічної літератури показує, що з давніх часів релігія була основою у вихованні та у розвитку освіти взагалі. Вплив релігії на розвиток освітніх закладів досліджували: Д. Пивоваров, В. Шохін, А. Пікок, Дж. Брук та інші відомі педагоги. Представники релігієзнавства також відмічають різні можливості присутності релігії у вихованні та освіті, в тому числі і вищій: У. Джеймс, К. Доусон, Е. Жільсон, М. Томпсон, П. Тілліх та ін. Виняткову роль католицької церкви в створенні навчальних закладів розкрито у працях В. Фенича, який вивчав католицьке віровчення, християнське суспільне вчення, богословську освіту. Професор Українського католицького університету І. Курляк у своїх працях велику увагу приділяє українському духовенству та їх відношенню до освіти.

Метою статті є вивчення проблеми впливу релігії на освіту в західноєвропейських країнах.

Виклад основного матеріалу. Проблеми духовно-моральної освіти, соціальне положення народу, взаємодія влади і Церкви, залишаються актуальними для нашого часу, являючись необхідними зовнішніми соціально-культурними чинниками формування особи і суспільства.

Вищі навчальні заклади Франції в різні історичні часи були одними з найбільших освітніх і культурних центрів. Їх вплив на соціально-культурні процеси епохи позначився на становленні і розвитку французької світської і релігійної філософії, формуванні соціально-політичних умов духовного життя, інтелектуальної атмосфери життя і традицій, розвитку книжкової культури. Центром духовного розвитку стали університети при католицькій церкві, які з'явилися в Середньовіччі та пізніше. Вони представляють собою осередок французької культури, органічний представник консервативних

тенденцій різних епох. Це дає можливість глибше зрозуміти католицькі університети як соціально-культурний феномен. Їх вивчення дозволяє збагатити уявлення про культуру Франції, адже університети при Католицькій церкві є її невід'ємною частиною [1].

Наприкінці XIX століття релігія мала великий вплив на суспільство не тільки Європи, а й усього світу. Вона вплинула на мистецтво, культуру, філософію, освіту тощо. Католицькі вищі навчальні заклади зробили вагомий внесок в подолання духовної кризи в багатьох західноєвропейських країнах: створили нові робочі місця за спеціальностями, які не викладались в класичних державних університетах, надали можливість обрати майбутню професію за покликанням та отримати цінні знання тисячам молодих людей, які знайшли належне місце в суспільстві.

Сім'я, церква і держава були осередком освіти в епоху прадавніх цивілізацій. Тому одночасно школи з'являються різних видів: домашні, церковні, приватні і державні. Перші європейські навчальні заклади з'явилися у 395 р., коли велика Римська імперія розпалася на дві: Західну і Східну. З виникненням християнства (середина I ст.) з'явилися навчальні заклади нового типу: перша катехізична школа в Єрусалимі (кінець II ст.); Римі та інших містах Римської імперії – єпископські школи і школи екзегетів (тлумачення Священного писання). Вже на початку I століття християнська церква стала організовувати власні школи катехуменів. Згодом на їх основі були створені школи катехізису, що надалі трансформувалися в кафедральні і єпископальні школи. Поступово освітня система розширювалася під впливом релігії: виникли архієрейські (єпископські), катехізичні, монастирські пасторсько-чернечі школи, школи-гуртожитки при монастирях. У візантійський період виникають духовні семінарії вірмено-григоріанської і грузинської церков. Навчальні заклади при католицькій церкві мало

відрізнялися від духовних шкіл православ'я і мали строго виражену релігійну і професійну спрямованість [5].

Прототип сучасного вищого навчального закладу з'являється в Європі лише в епоху Середньовіччя, що було пов'язано з розвитком міст та посиленням ролі християнської церкви у духовному житті суспільства, розвитком теології й необхідністю належної підготовки священнослужителів. Проникнення духовної культурної меншості до широких кіл суспільства відбувалося протягом XI ст., засновуючи нові школи та культурні центри. Духовна культура витісняла розумову діяльність, створюючи культурне суспільство і спілкування. Цей рух ставав все більш інтенсивнішим, проте зростання виробничих сил в Західній Європі, що виникли в XI-XII ст., вплинуло і на характер духовної культури. Встановлення торгівельних зв'язків між окремими країнами вимагало потреб у нових, реальних знаннях. У зв'язку з цим, середньовічна людина мала розширювати свій кругозір, розвивати нове мислення. Саме в цей час релігія та культура ісламу, внаслідок хрестових походів, стають носіями світської літератури та освіченості. З'являється тяжіння до знань; в свою чергу, теологія робить спробу поєднати віру та знання, вчення церкви та філософію [4].

Найбільшу мережу навчальних закладів усіх типів має католицька церква: семінарії і ліцеї; теологічні університети і факультети при державних університетах, що дають вищу богословську освіту, не обов'язково пов'язану з прийняттям сану; понтифікальні (папські) академії і спеціального вищого типу учбові заклади, що готують священників вищого рангу, церковних дипломатів, керівні і наукові кадри церкви та ін. Найбільший центр підготовки служителів католицизму – Рим, де діє 11 богословських папських університетів й інститутів (1970 р.).

Париж став прообразом для іншої групи університетів. Університети при католицькій церкві виникли у зв'язку з церковними організаціями і під

впливом церковної влади. Відомо, що у ранньому середньовіччі осередками освіти були монастирі, а згодом кафедральні школи. Зазвичай, опікувався кафедральною школою схоластик – керівник соборної школи. Інколи, якщо не було особливого схоластика, справа покладалася на іншого, зокрема на канцлера, який був певною мірою церковним секретарем чи нотаріусом, що складав офіційні церковні грамоти і документи, скріплюючи їх церковною печаткою, яка у нього зберігалася.

Очоловав паризькі католицькі школи канцлер капітула собору Нотр-Дам. Володіючи багатими бенефіціями, канцлер слідкував за процесом викладання, займався підбором учителів у школи, видавав їм учительські дипломи. У XII ст. у Парижі було багато приватних учителів, які викладали вдома або просто під відкритим небом. Більшість їх мешкала біля «Малого мосту», який з'єднував Сіте (центральну частину міста, розташовану на острові Сени) з лівим берегом.

У католицьких і протестантських країнах зростало число міських шкіл початкового навчання, що засновувалися владою і релігійними громадами, наприклад, малі школи у Франції, кутові школи в Німеччині. Проте римсько-католицька церква відставала від протестантської в процесі організації елементарного навчання. Тому в усіх католицьких приходах відкривалися недільні школи для нижчих верств населення і початкові навчальні заклади для знаті. У великих містах створювалися благочинні школи для бідних.

Найвідомішими серед шкіл при католицькій церкві Парижу були три школи: кафедральна школа при Нотр-Дам, яка підпорядковувалася кафедральному канцлеру і в якій перевага надавалася викладанню семи вільних мистецтв, і дві монастирські школи – абатства св. Женев'єви та абатства св. Віктора, які переважно були теологічними. Кафедральна школа і школа св. Женев'єви уже в першій половині XII ст. мали добру репутацію, яка привертала увагу багатьох учителів і учнів. Думка богословів паризької

кафедральної школи цінувалася й бралася до уваги під час розглядів теологічних суперечок. Саме в шкільній області св. Женев'єви почався процес утворення земляцтв. Поштовхом до корпоративного об'єднання магістрів, тобто вчителів (з дозволу канцлера), стала потреба регулювання переходу від учнівства до вчительства [2, с. 29].

У першій половині XIII ст. світська і духовна влада починають організовувати нові університети на основі численних різноманітних шкіл, як світських, так і церковних. Визначаються загальні правові норми їхньої діяльності на зразок двох найпопулярніших університетів того часу – Паризького і Болонського. Саме цим пояснюється однотипність організації їхніх факультетів, а також переліку курсів, що вивчалися, ступенів і програм навчання, особливостей викладання. Найбільше серед студентів було магістрів вільних мистецтв, які продовжували навчання на вищих факультетах.

Папи були зацікавлені в університетах насамперед із трьох причин. По-перше, церква прагнула посилити позиції доктрини, яких дотримувалися релігійні ордени і схолари, особливо вони були зацікавлені в боротьбі з поширенням єресей; по-друге, потрібно було посилити вплив папства в боротьбі зі світською владою й регіональними феодалними інтересами; по-третє, підтримуючи університети, папи розширювали свої можливості, обираючи людей собі на службу, збільшували кількість своїх прибічників, по-четверте, студенти університетів розглядалися папами і як місіонери [3, с. 113].

Уже в XII ст. була зрозуміла роль освіти у розв'язанні догматичних і правових проблем у церковній політиці. Папи по-різному залучали на службу не тільки випускників університетів, а й університети загалом. Заснування університету надавало певні переваги в суспільстві. Однак папи організовували їх у виняткових випадках. Уперше це відбулося у 1229 р. в

Тулузі. Безпосередньо папи могли діяти лише в Римі, де у 1245 році папою був заснований власний курнальний університет. В заснуванні інших вищих навчальних закладів їх участь зводилася до підписання юридичних документів і визнання себе як юридичних засновників і захисників цих навчальних закладів, в тому числі й університетів. Все ж таки, такі акти дозволяли папам взяти університет під свій контроль, що давало значні можливості та захист з боку суспільства. Викладачі, студенти та їх родини були покликані захищати надані папами привілеї від утисків чи порушення місцевою владою. Папи використовували університети як засіб поширення і місце вивчення своїх указів.

Отже, розглядаючи вплив католицизму на розвиток освіти Франції, можна виділити кілька основних стратегій католицької церкви у процесі розвитку вищої освіти, а саме:

- створення народних шкіл при церкві;
- розширення шкіл, що згодом переросли в інститути;
- запрошення досвічених викладачів з інших ВНЗ, країн.

Література

1. Вержер Ж. Средневековый университет: учителя / Ж.Верже // *Alma mater. Вестник высшей школы.* — 1997. — №5. — С. 36–40.
2. Лортц Йозеф. История Церкви : [текст] / Йозеф Лортц. — М. : Издательство Христианская Россия, 2000. — 579 с.
3. От глиняной таблички — к университету: Образовательные системы Востока и Запада в эпоху Древности и Средневековья : [учеб. пособ.]. / Т. Н. Матулис. — М. : Издательство РУДН, 1998. — 531 с.
4. Паульсгн Фр. Немецкие университеты и их историческое развитие: [текст]. — М. : 1898. — С.3.
5. Полікарпов В. С. Лекції з історії світової культури : [текст] / В. С. Полікарпов. — К. : Знання, 2000. — 359 с.

Бут Яна Витальевна,
аспірант кафедри педагогіки
факультета психології
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

ВЛИЯНИЕ КАТОЛИЧЕСКОЙ ЦЕРКВИ НА РАЗВИТИЕ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ ФРАНЦИИ

Аннотация. В статье рассматриваются проблемы становления и развития высших учебных заведений Франции, а также роль католической церкви в этом процессе. Одной из наиболее стойких и актуальных проблем правового регулирования образования в странах Западной Европы является проблема взаимодействия церкви, государства и высших школ. Высшее образование Франции имеет сильные религиозные корни. Католическая церковь сделала значительный вклад в процесс становления духовной культуры Франции и процесс развития высшего образования.

Ключевые слова: католическая церковь, высшие учебные заведения, университеты

Yana But,
postgraduate student
at Kyiv national University
of Taras Shevchenko

THE INFLUENCE OF THE CATHOLIC CHURCH ON THE DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION IN FRANCE

Abstract. The article deals with problems of formation and development of higher educational institutions of France and the role of the Catholic Church in this process. One of the most enduring and topical issues of legal regulation of education in the countries of Western Europe is the problem of the interaction of Church, state and high schools. Higher education in France has strong religious roots. The Catholic Church has made a significant contribution to the process of formation of spiritual culture of France and the process of development of higher education.

Keywords: Catholic Church, educational institutions, universities.